

“De basis om te leren is voor iedereen gelijk”

door François Stienen

Een van de eersten die Feuersteins theorie in Nederland toepaste, is Marian Vriend uit Amsterdam. Zij werkt al een aantal jaren op basis van zijn principes bij het begeleiden van leerlingen uit zowel speciaal als regulier onderwijs. Daarnaast houdt ze regelmatig lezingen en verzorgt ze enkele gastlessen binnen de opleiding voor aankomende trainers in Feuersteins methodiek. Om een beter beeld te krijgen van haar aanpak, woonde Didaktief een onderzoekssessie bij.

In haar werk als ontwikkelingspsychologe - met voornamelijk allochtone kinderen - werd Marian Vriend enkele jaren geleden geconfronteerd met de beperkingen van de klassieke diagnostische methodes. Zij besloot toen om transculturele pedagogiek te gaan studeren aan de Vrije Universiteit te Amsterdam. Tijdens die studie maakte ze voor het eerst kennis met de ideeën van Feuerstein. Die boeiden haar zo dat ze in 1987 naar Israël reisde om een cursus Diagnostiek bij Feuerstein zelf te gaan volgen. In de daarop volgende jaren ging zij nog een paar keer terug voor opleidingen in het toepassen van het Instrumenteel Verrijkings Programma (IVP) en voor de trainersopleiding om zelf anderen te kunnen opleiden. “Ik heb het als heel zinvol ervaren om mijn kennis direct bij de bron te halen en om te werken met de mensen die dit hebben ontwikkeld en nog steeds aan het ontwikkelen zijn”, aldus Marian Vriend.

Breed toepasbaar

Marian Vriend past de ideeën en instrumenten van Feuerstein toe op een breed scala van individuele leerlingen en groepen. De problematiek van haar cliënten is ook zeer divers. “Ik werk met kinderen uit het speciaal onderwijs, maar ook met leerlingen uit het reguliere basisonderwijs die specifieke problemen hebben met bijvoorbeeld het vak rekenen. In andere gevallen gaat het om meer sociaal-emotionele problemen, zoals faalangst en motivatieproblemen. Maar ik werk ook met oudere leerlingen en zelfs volwassenen. Ik ben bijvoorbeeld sinds een jaar bezig met een mavo-groep met uitsluitend Surinaamse kinderen.”

“Het maakt niet uit wat voor leerling het is, want de basis van het leren is voor iedereen gelijk en het materiaal waar we mee werken kun je op verschillende niveaus toepassen. Of je nu moet leren om de instructies bij de rekensommen of bij je computerprogramma goed te bestuderen, het principe is hetzelfde”.

Feuersteins theorie kenmerkt zich onder

andere door zijn sterke nadruk op de inbreng van de volwassene: therapeut, leerkracht of ouder, die als de zogenaamde ‘mediator’ in het veranderingsproces optreedt. Marian Vriend vertelt over dit laatste: “Het materiaal dat we gebruiken presenteert als het ware het hele universum, de wereld. Als mediator heb je in de eerste plaats de taak om het materiaal zinvol te maken, aandacht te vragen voor bepaalde dingen, er principes uit te laten ontstaan. Ik moet als mediator laten zien dat het iets te maken heeft met de werkelijkheid, dat het niet om slechts stippen of figuren gaat. De werkbladen in het programma leiden wel ergens naar toe, ze zijn ook uitdagend, zodat de leerling merkt dat hij vooruit gaat. Maar je hebt de mediator nodig om dat te laten zien”.

Mond-op-mond reclame

Het is nu nog zo dat de meeste cliënten via mond-op-mond reclame naar Marian Vriend toekomen. In veel gevallen zijn het ouders van leerlingen waarover de school een advies heeft gegeven dat niet strookt met de inschatting van de ouders zelf. Ook de tienjarige Ruben, een oorspronkelijk uit India afkomstig adoptiekind, is op die manier bij haar terecht gekomen. Ruben zit op een school voor moeilijk lerende kinderen (MLK). De school wil hem op termijn misschien doorverwijzen naar een school voor zeer moeilijk lerende kinderen (ZMLK). Marian Vriend probeert allereerst te diagnostiseren welke problemen Ruben, die ze pas een paar keer gezien heeft, precies heeft. Met dit diagnostische instrument kan zij al onderwijzend de bij hem ontbrekende vaardigheden in het denkproces opsporen. Of zoals ze zelf zegt: “In het hele programma gaat het steeds niet om het ‘wat’ maar om het ‘hoe’. Het is niet interessant om te weten wat het kind weet, maar hoe het leert. Het is ook niet interessant wat ik met het kind doe maar hoe ik het doe. Het proces is belangrijk”.

Met Ruben doet Marian Vriend vandaag een oefening waarbij de jongen het ont-

brekende stukje uit een groter vlak moet opsporen. Terwijl Ruben in het begin nog enige moeite heeft met de oefening, krijgt hij die stapje voor stapje steeds beter onder de knie. Met eenvoudige en stimulerende opmerkingen en handelingen leert Marian Vriend hem om op een meer gerichte manier met het probleem om te gaan. Aan de hand van de oefeningen introduceert ze ook langzaam een aantal

abstractere termen zoals 'patroon', 'kleur' en 'aantal'. Ruben is opvallend genoeg bijna geen moment afgeleid, ook niet door de aanwezigheid van een journalist en later zelfs een fotograaf. Hij raakt gemotiveerd om steeds moeilijkere opgaven op te lossen.

Voorstellingsvermogen

Het materiaal van Feuerstein oogt, voor veel buitenstaanders, op het eerste gezicht bekend en voor een ieder eenvoudig toepasbaar. Het verschil zit echter vooral in de actief mediërende rol van de begeleider bij de uitvoering van zo'n oefening. "Wij proberen juist, door een gerichte begeleiding, om een kind zoveel mogelijk van zijn voorstellingsvermogen gebruik te laten maken. Dat vraagt meer van het kind, maar uiteindelijk kan het dan ook veel meer oplossen. Er zijn een heleboel dingen die je niet al probeerend kunt uitvinden, die je eerst van te voren moet beden-

ken. Plannen is bijvoorbeeld iets dat je in je hoofd doet. Het gaat er tevens om dat het kind het principe van een oefening eerst leert kennen en vervolgens leert toepassen op situaties die net iets verschillen van de oorspronkelijke. Dat is vooral bij mensen met een leerprobleem heel belangrijk: niet dat ze iets totaal anders leren beheersen, maar de vaardigheid om het geleerde vast te houden en in wisselende situaties te kunnen gebruiken", aldus Marian Vriend.

Feuersteins theorie stelt dat mediatie een universeel principe is, en dat er geen gedepriveerde culturen zijn, maar wel gedepriveerde individuen. Feuerstein begon zijn werk met immigranten-kinderen. Marian Vriend werkt zelf ook veel met kinderen uit etnische groepen. Zij waardeert vooral Feuersteins onderscheid tussen cultureel verschillend en cultureel gedepriveerd. "Hij spreekt van cultuurverschillen, als kinderen goed zijn ingevoerd in de eigen cultuur, maar een grote afstand erva-

*Marian Vriend aan het werk met Ruben, die zich noch door journalist, noch door fotograaf laat afleiden.
(foto: Thijs Meertens)*

ren tot het onderwijs dat zij moeten volgen in de nieuwe cultuur waarin zij terecht komen. Die groep zal wel aanpassingsproblemen kennen, ze zullen nieuwe denkwijzen moeten leren, maar het zal hen relatief gemakkelijk aangaan. Daarnaast is er echter ook een groep cultureel gedepriveerde kinderen die lacunes hebben in hun cognitieve structuur. Dat is niet omdat ze uit een bepaalde cultuur komen, maar de oorzaak ligt bij bepaalde wisselingen van omstandigheden, zoals meerdere migraties of het uiteenvallen van de oude familiestructuur, die hen in de eigen cultuur zijn overkomen. Een migrant is dus niet per definitie gedepriveerd".

StiBCO

In 1988 was Marian Vriend verantwoordelijk voor de oprichting van de Stichting ter Bevordering van de Cognitieve Ontwikkelingen (StiBCO), samen met de huidige voorzitter Hans Jacobs. Deze stichting heeft als doel de ontwikkeling en verspreiding te bevorderen in Nederland van theorieën en methodes op het gebied van ontwikkelend onderwijs. De meeste activiteiten richten zich vooralsnog op het verder introduceren van de Structurele Cognitieve Modificatie theorie van Feuerstein en de door hem ontwikkelde instrumenten: een diagnostisch instrument (LPAD) en een denktrainingsprogramma (IVP). Zwaartepunten van StiBCO zijn het geven voorlichting en het verzorgen van studiedagen en trainingen. Zo organiseert men een introductie cursus IVP voor docenten, schoolleiders en leden van begeleidingsteams; daarnaast zijn er cursussen die opleiden tot docent IVP voor docenten en schoolleiders die werkzaam zijn in het VO/VSO. De doelgroep van de stichting bestaat uit het gehele onderwijsveld, van basisschool tot universiteit. Daarnaast zijn het vooral ouders van kinderen met een stagnerende ontwikkeling en begeleiders van mentaal vertraagden die een beroep doen op StiBCO. Na de negatieve beeldvorming van enkele jaren geleden, mede ontstaan naar aanleiding van een tv-uitzending waarin ten onrechte gesuggereerd werd dat Feuerstein voorstander zou zijn van het volledig integreren van kinderen met het Down's-syndroom, is er de laatste tijd sprake van een hernieuwde belangstelling voor Feuersteins opvattingen. "Als StiBCO zijn we weliswaar nog steeds bezig met het doorbreken van allerlei aanwezige irrationele barrières. Vooral in ons land heeft de erfelijkheid altijd sterk in het middelpunt van de aandacht gestaan. Er ontstaat echter op wetenschappelijk niveau een steeds breder draagvlak voor de overtuiging dat iedereen veranderbaar is. Dat de omgeving invloed heeft op de groeimogelijkheden van ieder individu. Men gaat Feuerstein ook steeds meer waarderen om zijn leertheoretische inzichten", aldus Hans Jacobs.

